

بررسی عناصر کلیدی در چالش تقابل سنت و تجدد در معماری معاصر قاجاریه

احمد رضا کابلی*، پویا دولابی، فاطمه نظرزاده، غزاله مسافرزاده

- ۱- احمد رضا کابلی (دانشجوی دکترا معماری دانشگاه آزاد اسلامی بوشهر)
- ۲- باقر کریمی (استادیار معماری دانشگاه آزاد اسلامی بوشهر)
- ۳- فاطمه نظرزاده (دانشجوی دکترا معماری دانشگاه آزاد اسلامی بوشهر)
- ۴- غزاله مسافرزاده (دانشجوی دکترا معماری دانشگاه آزاد اسلامی بوشهر)

*نویسنده مسئول: ahmadrezakaboli@yahoo.com

چکیده

در دوره ی قاجار روند جدیدی در معماری شکل گرفت . ایجاد گرایشهای متفاوت و گاهی متضاد در معماری این دوره نتیجه ی اختلاف در گرایش های سیاسی و ایدئولوژیک حاکم در این عصر بود. از طرفی نظام سنتی تحت تاثیر عواملی که ریشه در تحولات جهانی داشت، دچار تغییرات بسیاری شد و جنبه هایی جدیدی از زندگی شهری با سلسله مراتب خاص پدیدار گردید. در این میان، بیش از همه حوزه ی مسکونی تحت تاثیر این عوامل و دستخوش تغییرات بسیار قرار گرفت. معماری دوره ی قاجار را می توان معماری فضاهای مسکونی دانست به این دلیل که در این دوران گروه عظیمی از مردم اقدام به مهاجرت به شهرها کردند و نیاز به ساخت و ساز فضاهای مسکونی برای عوام بوجود آمد، البته این گروه از ساخت و سازها بیشتر بر پایه ی معماری سنتی ایران و مطابق با همان بافت های محله ای رایج در ایران شکل گرفت و از طرفی گروهی از متمولان به تقلید از سبک های اروپایی به ساختن کاخ هایی پرداختند که تلفیقی از بناهای سنتی و نماهای غربی بود. در مقاله ی پیش رو به بررسی سیر تحولات در فضاهای مسکونی در دوره های مختلف قاجاریه می پردازیم.

واژه های کلیدی: فضاهای مسکونی، قاجار، تجدد، سنت.

۱- مقدمه

تغییرات اجتماعی به ویژه دگرگونی های سیاسی، ایدئولوژیک و اقتصادی قرن بیستم در ایران که ارتباط تاریخی و فکری نزدیکی با انقلاب مشروطه داشت، با تحولات بزرگ صنعتی در دنیای غرب متقارن بود و این فرصتی بود تا معضلات جامعه با راهکارهای نوین اروپا، چاره جویی شود . تکنولوژی، صنعت و تولید، یکی از وسوسه انگیزترین این شیوه ها بود . پس صنایع مختلف کم کم وارد کشور شده و تأثیرات همه جانبه و عمیقی بر روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حتی معماری ایرانیان تحمیل کرد . جاذبه های جدید شهری همچون خدمات رفاهی، امکانات تازه تفریحی و ظاهر آراسته شهرها، تعادل دیرپای جمعیت شهری و روستایی را دگرگون کرد . شیوه های متحول شده تجارت و جابجایی توازن و انباشت سرمایه ها نیز مزید بر دلائل فوق بودند . در نتیجه شهرها از نظر وسعت و جمعیت دچار چنان رشد بی قاعده ای شدند که حتی با تمام طول تاریخ این سرزمین قابل مقایسه نبود و طبیعتاً تهران به عنوان مرکز، بیشترین سهم را داشت . پدیده حاشیه نشینی برای اولین بار